

Тенденції розвитку легкої промисловості та сучасні проблеми управління фінансами

Бондаренко О.С.

кандидат економічних наук, доцент
Херсонський національний технічний університет

У статті проаналізовано стан легкої промисловості в економіці України, обґрунтовано позитивні та негативні тенденції функціонування підприємств галузі, визначено проблеми управління фінансами та доведено домінуючий вплив чинників внутрішнього розвитку системи управління динамічним станом фінансових ресурсів на розробку напрямів їх усунення.

Ключові слова: фінанси, легка промисловість, фінансове управління, розвиток.

Бондаренко Е.С. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСАМИ

В статье проанализировано состояние легкой промышленности в экономике Украины, обоснованы позитивные и негативные тенденции функционирования предприятий отрасли, определены проблемы управления финансами и доказано доминирующее влияние факторов внутреннего развития системы управления динамическим состоянием финансовых ресурсов на разработку направлений их устранения.

Ключевые слова: финансы, легкая промышленность, финансовое управление, развитие.

Bondarenko E.S. TRENDS OF DEVELOPMENT OF LIGHT INDUSTRY AND CURRENT PROBLEMS OF FINANCIAL MANAGEMENT

The article was analysed condition of light industry in Ukrainian economic, justified positive and negative trends of industry function, defined financial management problems and proved domination effect on directions of elimination development factors of interior development system of dynamic state of financial resources management.

Keywords: finance, light industry, financial management, development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток процесів глобалізації та політика інтеграції України у світове економічне співтовариство потребують нових підходів до управління фінансами на макро-, мезо- та мікрорівнях. Особливого значення набувають проблеми забезпечення платоспроможності, ліквідності, прибутковості підприємств легкої промисловості, що знаходяться в основі конкурентоспроможності галузі на внутрішніх і зовнішніх ринках. Саме тому дослідження тенденцій розвитку легкої промисловості та оцінка сучасного стану управління фінансами є актуальними на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками багато науковців досліджують проблеми управління фінансами підприємств різних видів економічної діяльності [1–7]. Особливого значення управління фінансами набуває у легкої промисловості – галузі економіки, що відрізняється значною матеріаломісткістю. Підприємства швейної підгалузі тісно співпрацюють із зарубіжними партнерами, що вимагає застосування нових технологій управління фінансами у напрямі реалізації поставлених цілей та їх коригування відповідно до

світових викликів. Разом із цим ефективно управління фінансами в легкій промисловості та розробка дієвих механізмів фінансового управління можливі за умови дослідження позитивних та негативних тенденцій, а також обґрунтування існуючих проблем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У зв'язку з цим метою статті є обґрунтування проблем управління фінансами на підприємствах легкої промисловості на основі дослідження тенденцій їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ситуація, що склалась у середовищі функціонування підприємств легкої промисловості, характеризується значною кількістю чинників, які багато в чому подібні, маючи одне коріння – політичну та економічну нестабільність у країні. Останніми роками переважний вплив здійснювали такі системні чинники, як високий рівень імпорту та тіньової економіки, занепад вітчизняної сировинної бази текстильної промисловості, відсутність банківських кредитів під прийнятні відсотки, технічна та технологічна відсталість виробничої бази, низький рівень упровадження власних наукових розробок.

У результаті за період 2010–2014 рр. спостерігається зниження основних показників розвитку галузі (табл. 1).

Аналізуючи результати діяльності промислових підприємств України за останні роки, слід зазначити, що більшість підприємств різних видів діяльності знаходяться у важкому фінансовому стані. Що стосується підприємств легкої промисловості, то після падіння обсягів виробництва в першій половині 90-х років у середньому в 10 разів відродження легкої промисловості досі не набуло сталості та незворотності. Практично всі показники діяльності за останні п'ять років зазнали погіршення. Передусім скоротилась загальна кількість підприємств і, як наслідок, чисельність працюючих. У 2010 р. питома вага чисельності працівників легкої промисловості становила 3,7% від загальної чисельності зайнятих у промисловості, а в 2014 р., відповідно, – 2,7%. Хоча підприємства і нарощують обсяги виробництва, темпи росту постійно скорочуються. Така ситуація пояснюється не повним використанням потенційних можливостей, оскільки продукція вітчизняних виробників не знаходить повного збуту на ринку через засилля українського ринку товарів легкої промисловості дешевою, часто низької якості і невідповідною стандартам та технічним умовам продукцією іноземних виробників. Темпи росту реалізованої продукції постійно перевищують темпи росту обсягів виробництва, що ще раз підтверджує наявність нереалізованих залишків готової продукції на складах підприємств легкої промисловості.

У цілому більшість підприємств легкої промисловості працюють прибутково, хоча їх частка постійно коливається. Позитивним моментом є зростання їх частки.

У 2010 р. частка підприємств, що працювали прибутково, становила 62,9%, а в 2014 р. – 73,6%. Відповідно, обсяги отриманого прибутку змінилися з 404,0 млн. грн. до 750,8 млн. грн. Якщо аналізувати лише обсяги одержаних прибутків, то в 2014 р. порівняно з 2010 р. вони зросли на 85,0%. На 1% прибуткових підприємств вони становили 6,42 млн. грн. у 2010 р. та 10,20 млн. грн. у 2014 р. Варто зазначити, що за питоמוю вагою збиткових підприємств у легкій промисловості в 2014 р. стало на 12,5 п. п. менше порівняно з 2010 роком. Але суттєве зменшення питомої ваги збиткових підприємств (у 2010 р. – 37,1%, у 2014 р. – 24,6%) не зменшило обсягів отриманих збитків. Вони зросли в 2014 р. до 1 195,1 млн. грн. з 334,1 млн. грн. у 2010 р.

Тобто на 1% збиткових підприємств у 2010 р. припадало 9,08 млн. грн., а в 2014 р. – 48,58 млн. грн. У результаті обсяги отриманих збитків на 1% збиткових підприємств перевищують обсяги отриманих прибутків на 1% прибуткових підприємств у 4,76 рази, що є негативною тенденцією у функціонуванні галузі. Також у галузі спостерігається постійне зростання обсягів виробництва на одного жителя України. Вони зросли з 2010 по 2014 р. у 1,44 рази. В обсягах споживання спостерігаються постійні коливання, хоча за період 2010–2014 рр. вони зросли у 2,59 рази.

Незважаючи на виокремлені тенденції, вони не дають змоги повною мірою оцінити всі позитивні та негативні моменти в легкій промисловості. Це пов'язано з наявністю певних причин та протиріч. По-перше, показники вимірюються в гривневому обчисленні, але енергоносії, сировина, матеріали, які імпортуються, придбане обладнання та технології обчислюються в доларовому еквіваленті, курс якого за цей період часу суттєво змінився. За динамікою в гривневому обчисленні показники значно зросли, але в абсолютному вимірі відмічається їх зниження, також спостерігається скорочення кількості підприємств легкої промисловості та чисельності персоналу. По-друге, обсяги внутрішнього ринку товарів легкої промисловості формуються не тільки за рахунок вітчизняного виробництва, а й з урахуванням експорту та імпорту продукції. Факт збільшення імпорту з експортом ще раз доводить, що національне виробництво не витримує конкуренції, податкового та митного тиску, відсутності продуманої регуляторної політики у сфері експортно-імпорتنних операцій саме стосовно продукції легкої промисловості. Варто зазначити, що значну частку в обсягах імпортованих товарів легкої промисловості займають товари «секонд хенду», і на тлі соціально-економічної ситуації в країні вони ще більше користуються попитом, оскільки збідніле населення не має фінансових можливостей купувати нові товари. По-третє, у статистичних даних за 2014 р. відсутні дані щодо Автономної Республіки Крим та тимчасово окупованих східних регіонів України, що певним чином впливає на показники. По-четверте, незважаючи на політичні події та суттєве зростання курсу долара США, перевищення імпорту товарів легкої промисловості в 2014 р. над експортом становило 1610,5 млн. дол. свідчить про те, що вітчизняні виробники з урахуванням існуючої кредитної політики не мають можливостей за

рахунок кредитів оновлювати парк застарілого обладнання, купувати сировину, матеріали, впроваджувати інноваційні технології, проводити наукові дослідження з метою підвищення якості та конкурентоспроможності продукції власного виробництва, а також нарощувати темпи виробництва продукції та збільшувати на ринку товарів легкої промисловості частку національного виробника. По-п'яте, наявність тіншового сектору економіки, який має місце і на ринку товарів легкої промисловості.

Динаміка обсягів виробництва основних видів продукції легкої промисловості у 2007–2014 рр. представлена в табл. 2.

В обсягах виробництва продукції легкої промисловості спостерігається скорочення майже за всіма видами продукції. Факт зниження темпів зростання не пов'язаний із вичерпанням виробничих потужностей. Така ситуація дає змогу зробити висновок про те,

що нинішня ситуація, яка склалась в обсягах виробленої продукції підприємствами легкої промисловості, пояснюється, з одного боку, неспроможністю ні технологічно, ні організаційно адекватно реагувати на динамічні зміни ринкового середовища, а з іншого – відсутністю фінансових ресурсів, необхідних для оновлення виробництва та забезпечення конкурентних переваг як за якістю виготовленої продукції, так і за цінами. Як наслідок, більшість підприємств легкої промисловості стали банкрутами та були ліквідовані, а ті, що залишились, забезпечують своє функціонування завдяки, як правило, операціям з толінгу.

Взагалі, підприємства легкої промисловості знаходяться під значним впливом зовнішніх політико-правових чинників, що зумовлено суттєвою залежністю від закордонних партнерів. Загальна спрямованість їх впливу змушує підприємства все частіше виробляти

Таблиця 1

Основні показники розвитку легкої промисловості України

Показники	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Доходи від реалізації продукції, млн. грн.	8529,7	9679,3	9867,1	9686,2	10031,4
Темпи росту обсягів реалізованої продукції,%	113,55	113,48	101,94	98,17	103,56
Темпи росту обсягів виробленої продукції,%	109,5	107,6	93,4	94,2	106,7
Обсяги експорту товарів легкої промисловості, млн. дол.	1059,1	1207,0	1058,3	1119,6	1015,8
Обсяги імпорту товарів легкої промисловості, млн. дол.	2526,6	2413,1	3460,9	3339,9	2626,3
Обсяг внутрішнього ринку товарів легкої промисловості (виробництво + імпорт/експорт), млн. грн.	18663,5	17566,1	27554,0	26343,5	28422,0
Обсяги виробництва товарів легкої промисловості на одного жителя України, грн.	117,5	139,2	124,7	145,0	169,7
Обсяги споживання товарів легкої промисловості на одного жителя України, грн.	148,3	363,0	254,0	407,5	385,2
Питома вага штатних працівників у загальній кількості по промисловості,%	3,7	3,8	3,7	3,1	2,7
Питома вага прибуткових підприємств,%	62,9	68,1	63,5	59,4	73,6
Питома вага збиткових підприємств,%	37,1	31,9	36,5	40,6	26,4
Обсяги одержаних прибутків, млн. грн.	404,0	534,7	559,6	259,5	750,8
Обсяги одержаних збитків, млн. грн.	334,1	271,9	434,2	197,8	1195,1
Рентабельність операційної діяльності,%	2,4	3,8	3,1	6,1	5,8
Структура операційних витрат,%					
- матеріальні витрати	55,1	56,2	55,4	56,1	57,4
- витрати на оплату праці	4,3	4,7	5,4	4,8	5,0
- витрати на соціальні заходи	21,8	22,5	23,1	22,7	22,4
- амортизаційні відрахування	7,9	7,6	7,6	7,9	8,1
- інші операційні витрати	10,9	9	8,5	8,5	7,1

Таблиця 2

**Динаміка обсягів виробництва основних видів
продукції легкої промисловості в 2007–2014 рр. [8]**

Види продукції	Роки							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Пряжа бавовняна, тис. т.	12,7	10,4	6,7	5	2,5	3,8	1,8	2,2
Тканини, млн. м ²	114	109	86,1	88,2	89	105,7	88,2	76,5
Білизна постільна, млн. шт.	16,1	12,4	9,2	11,5	11,2	10,3	9,3	9,4
Килими та вироби килимові, млн. м ²	7,7	7,1	4,7	5,9	7,6	8,2	8,4	8,7
Матеріали неткані і вироби з матеріалів нетканих, тис. т.	16,1	16,5	14,5	16,2	17,8	20,0	17,7	18,2
Вата бавовняна, віскозна та з інших текстильних матеріалів, вироби з вати, тис. т.	15,1	18,8	17,6	17,3	15,9	14,9	13,8	13,2
Полотна трикотажні машинного чи ручного в'язання, тис. т.	4,7	3,0	2,8	3,9	4,8	4,5	4,7	4,9
Вироби панчішно-шкарпеткові трикотажні машинного чи ручного в'язання, млн. пар	60,3	61,7	59,5	76,8	89,8	83,0	74,3	77,6
Пальта, напівпальта, накидки, плащі, куртки теплі та вироби аналогічні чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	534,0	376,0	399,0	424,0	380,0	362,0	481,2	461,9
Пальта, напівпальта, накидки, плащі, куртки теплі та вироби аналогічні жіночі та дівчачі, тис. шт.	2541	2512	1783	1874	1750	1525	1370	1334
Костюми чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	1107	1000	632	514	593	486	396	384
Костюми жіночі та дівчачі, тис. шт.	524	496	318	410	326	300	268	288
Піджаки та блейзери, куртки типу піджаків, джемperi та вироби аналогічні чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	1394	1081	782	878	806	837	804	804
Жакети та блейзери, піджаки, куртки, джемperi та вироби аналогічні жіночі та дівчачі, тис. шт.	3725	2527	2036	1802	1911	1834	1502	1302
Брюки, бриджі чол. та хлопчачі, тис. шт.	6436	5513	4671	4572	4790	4864	4872	4774
Брюки, бриджі жіночі та дівчачі, тис. шт.	5988	5207	3255	3785	3215	3352	3368	3325
Сукні та сарафани жіночі та дівчачі, тис. шт.	961	1046	1340	1293	1733	1696	1496	1397
Светри, джемperi, пуловери, жилети та інші вироби трикотажні машинного чи ручного в'язання, тис. шт.	3849	2341	1474	1668	1598	1500	1123	1069
Одяг верхній трикотажний, тис. шт.	4174	4421	3119	3897	3268	3000	2870	2890
Трикотаж спідній, млн. шт.	31,2	22,7	16,8	22,5	28,8	27,6	27,4	19,9
Пальта і напівпальта, шуби з хутра натурального, тис. шт.	8,9	8,6	6,7	6,4	6,4	6,6	6,4	6,2
Шкіра після дублення чи оброблена під пергамент, тис. м ²	3794	4398	2859	2641	2607	2711	2486	2350
Взуття, млн. пар	22,5	22,2	20,4	25,7	27,6	28,3	29,9	27,9

продукцію на умовах давальницької сировини. Тільки після тривалої праці на закордонних замовників деяким підприємствам віднедавна вдається приділити децимію уваги вітчизняним ринкам, місцевим споживачам. Така ситуація зумовлює орієнтацію системи управління вітчизняними підприємствами не на високий рівень гнучкості та адаптивності, а на здатність швидко, з найменшими витратами виконувати чітко визначені замовлення зарубіжних партнерів. З одного боку, в умовах відсутності вільних грошових коштів, це дає їм змогу не заморожувати кошти у виробничих запасах, мінімізувати транспортні витрати у разі постачання давальницької сировини, забезпечувати в умовах гострої конкуренції гарантований збут, підвищувати кваліфікацію працівників завдяки роботі з іноземними замовниками, в яких вимоги до якості продукції та термінів її виготовлення значно вищі за вітчизняні, отримувати стабільні доходи, що дає змогу вчасно виплачувати заробітну плату працівникам та зберігати висококваліфіковані кадри. З іншого боку, виготовлення продукції з давальницької сировини є низькорентабельним (підприємства виконують замовлення з метою завантаження виробничих потужностей та забезпечення роботою працівників), призводить до поступової втрати власної ніші на ринку, вимиває останні оборотні кошти, що визначає неможливість існувати без таких замовлень.

Також проблемою для вітчизняних підприємств легкої промисловості є залежність від імпорту сировини та матеріалів проміжного споживання (хімічних, штапельних волокон, бавовни, ниток, тканин), що визначає залежність від кон'юнктури світових цін на сировину і товари проміжного споживання, впливає на вар-

тість виробничих запасів та, відповідно, робить витрати виробництва більшими. У результаті це позначається на ціні кінцевого продукту, призводить до зниження його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку в умовах широкого вибору дешевих імпортних товарів.

Динаміка обсягів експорту-імпорту продукції легкої промисловості за 2007 – 2014 рр. представлена в табл. 3.

Дані табл. 3 показують, що імпорт товарів легкої промисловості значно перевищує їх експорт: у 2007 р. імпорт перевищує експорт на 18,0%; у 2008 р. – на 90,0%; у 2009 р. – на 71,9%; у 2010 р. – на 138,6%; у 2011 р. – на 99,9%. У 2012 р. імпорт перевищив експорт у 3,3 рази; у 2013 р. – майже вдвічі; у 2014 р. – у 2,5 рази. У цілому ситуація з експортом-імпортом продукції легкої промисловості показує, що торговельний баланс має від'ємне значення, тобто Україна ввозить продукції легкої промисловості значно більше порівняно з її експортом, що вимиває валютні надходження з економіки України, зменшує інвестиційні можливості, опосередковано доводить, що продукція українських товаровиробників є не досить конкурентоздатною. З іншого боку, це підтверджує факт відсутності стратегічних підходів до розвитку національної промисловості, розвитку та навчання персоналу, збільшення інноваційно-інвестиційного потенціалу України, лобювання інтересів національного виробника. Експорт продукції легкої промисловості в 2014 р. становив лише 68,8% від аналогічного показника 2007 р., імпорт за вказаний період, відповідно, виріс у 1,5 рази. Динаміка розриву між імпортом та експортом товарів легкої промисловості з 2007 по 2014 р. значно зросла, що негативно впливає як на розвиток легкої промисловості, так

Таблиця 3

**Динаміка обсягів експорту-імпорту продукції
легкої промисловості в 2007–2014 рр. (розраховано автором)**

Роки	Експорт, тис. дол.	Імпорт, тис. дол.	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
2007	1475252	1741579	266327	18,0
2008	1464710	2785457	1320747	90,0
2009	1011698	1738661	726963	71,9
2010	1059103	2526644	1467541	138,6
2011	1207084	2413132	1206048	99,9
2012	1058305	3460891	2402586	227,0
2013	1119555	3339934	2220379	198,3
2014	1015802	2626271	1610469	258,0

і промисловості в цілому. Зростання імпорту вимагає залучення значних валютних коштів у той час, коли вітчизняні підприємства легкої промисловості мають достатній потенціал і могли б забезпечувати позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу. Вимивання валютних коштів з економіки, у тому числі з легкої промисловості, загрожує збільшенням ризиків щодо підвищення науково-технічного рівня промисловості, підготовки висококваліфікованих кадрів, удосконалення структури й управління підприємствами та виробничими, інноваційно-інвестиційними, фінансовими потоками. Варто зазначити, що за складної фінансово-економічної ситуації та суттєвих змін курсу долара за деякими групами товарів легкої промисловості обсяги їх імпорту зросли порівняно з 2007 р. або залишилися практично незмінними. Що стосується експорту, то його обсяги в 2014 р. порівняно з 2007 р. зменшилися суттєво.

Окремо варто зупинитися на одній із позицій в імпорті товарів легкої промисловості – це одяг, що використовувався (секонд-хенд). Починаючи з 2008 р. імпорт товарів, що використовувалися, збільшився в 2014 р. майже вдвічі. Автоматично зменшуються обсяги споживання нових товарів, що призводить до скорочення їх випуску або призупинення взагалі, що обумовлює скорочення персоналу або закриття бізнесу. Держава недоотримує надходжень від сплати податків, зборів, обов'язкових платежів.

На сьогоднішній день великої актуальності набуває вирішення проблеми підвищення ефективності швейного виробництва. Українська швейна підгалузь легкої промисловості має досить потужний потенціал для позитивних змін. Незважаючи на це, з набуттям незалежності України виробництво швейних виробів зменшилось у декілька разів.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що фахівцями у різні роки називались багато причин стримування розвитку швейних підприємств. Якщо спочатку переважали висловлювання про суто технологічні та тех-

нічні недоліки легкої промисловості, то надалі стали переважати загальноекономічні і навіть політичні мотиви. Останнім часом на чільне місце, на думку фахівців, виходять чинники, що визначають конкурентоспроможність продукції підприємств легкої промисловості, ефективність маркетингової політики, спроможність застосовувати методи логістичного управління та доцільність переорієнтування на потокові процеси до управління фінансовими ресурсами. Проблеми в управлінні фінансами, які постають перед підприємствами легкої промисловості, можна виокремити за такими напрямками:

- обґрунтування механізмів практичної реалізації управління фінансовими потоками в логістичних системах;

- підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень відносно всіх учасників логістичних ланцюгів;

- удосконалення системи показників управління фінансовими потоками підприємств з урахуванням впливу процесів логістизації економіки;

- визначення критеріїв управління фінансовими потоками в логістичних системах підприємств;

- підвищення координованості та ефективності фінансового планування;

- підвищення рівня формалізації процедур прийняття фінансових рішень;

- обґрунтування характеру створення на підприємствах мотиваційно-логістичного середовища та особливостей його функціонування.

Висновки з цього дослідження. У сучасних умовах домінуючими чинниками розвитку підприємств легкої промисловості стають чинники внутрішнього розвитку систем управління господарською діяльністю, у тому числі логістично-орієнтованого фінансового управління. Передусім це стосується швейних підприємств, де гнучкість технологій виробництва відображає найвищі можливості для формування глобальних логістичних ланцюгів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барыкин С.Е. Логистическая методология управления финансами корпораций / С.Е. Барыкин // Аудит и финансовый анализ. – 2007. – С. 1–19.
2. Єрмошкіна О.В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи : [монографія] / О.В. Єрмошкіна. – Д. : Національний гірничий університет, 2009. – 479 с.
3. Ковда Н.І. Структура фінансових потоків підприємства / Н.І. Ковда // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2009. – № 35. – С. 1–19.

4. Корнєєв В.В. Управління кредитними та інвестиційними потоками капіталу : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / В.В. Корнєєв ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 35 с.
5. Кравцова А.М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання : [монографія] / А.М. Кравцова. – Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2010. – 220 с.
6. Майборода О.В. Управління фінансовими потоками підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08. 04. 01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О.В. Майборода ; УАБС НБУ. – Суми, 2006. – 244 с.
7. Сваталова Ю. С. Финансовая логистика в управлении холдингами : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (логистика)»; 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Ю. С. Сваталова. – Москва, 2012. – 25 с.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.